

PRZEDMOWA

学一门语言，就是多一个观察世界的窗户。*

Wielojęzyczność świata nie od dziś jest wyzwaniem dla ludzkości. Współcześnie niepokoimy się, że globalizacja doprowadzi do wymarcia wielu języków, niekiedy całych ich rodzin. Naukowe obserwacje zmian w sytuacji językowej świata i procesów ginienia poszczególnych języków prowadzą do katastroficznych wizji o grożącej ludzkości językowej monokulturze, a nawet o groźbie wyginięcia polszczyzny¹. Badacze kultury, wśród nich szczególnie etnolingwiści, podkreślają, że z każdym ginącym językiem ginie ważna część zapisanego w nim doświadczenia naszych przodków². Dominacja języków światowych w różnych i – jak się wydaje – coraz liczniejszych dziedzinach ludzkiej aktywności uniemożliwia także wielu mieszkańcom świata pełne uczestnictwo w życiu politycznym, zamyka dostęp do lepszej pracy i dóbr materialnych oraz odcina od pełnego uczestnictwa w życiu kulturalnym. Z dożącego, praktycznego punktu widzenia wielojęzyczność jest więc postrzegana jako źródło problemów. To się zgadza z biblijnym spojrzeniem na wielojęzyczność jako karę za pychę mieszkańców starożytnego kraju Szinear (Rdz 11, 1-9).

* Przysłowie chińskie, fonetycznie: *xué yì mén yǔyán, jiù shì duō yì ge guānchá shìjiè de chuānghū*, w wolnym tłumaczeniu: *nauka języka obcego otwiera jeszcze jedno okno na świat*.

¹ Z oczywistych powodów nie mogę tu przedstawiać szczegółów ani przytaczać argumentów stron. Zainteresowanych odsyłam do artykułu J.S. Bienia *O „pierwszym rozbiórce polszczyzny”*, *Radzie Języka Polskiego i normalizacji* („Prace Filologiczne” 48(2003), s. 33-62). Korzystam z wersji elektronicznej tekstu dostępnej pod adresem: <http://bc.klf.uw.edu.pl/135/1/JSB-PTJ02e.pdf> [dostęp: 30.12.2014].

² Por. np. S. Krzemiń-Ojak, *Futurologowie o przyszłości języka (szkic do obrazu)*, w: *Przyszłość języka*, red. S. Krzemiń-Ojak, B. Nowowiejski, Białystok 2001, s. 18-19; por. S. Gajda, *Prognostyczna (nie)moc językoznawcy*, tamże, s. 36-39.

Dzieje ludzkości znają dwa sposoby radzenia sobie z wielojęzycznością świata. Pierwszy – wydaje się, że nowszy³ – to mniej lub bardziej udane próby tworzenia języków sztucznych, z których tylko bardzo nieliczne, m.in. *wolapik* (*volapük*) i *esperanto*, znalazły szerszy krąg użytkowników⁴. Drugi to uczenie się i nauczanie języków obcych. W odległej przeszłości – w naturalnym środowisku, w bezpośrednim kontakcie ze społecznościami posługującymi się innymi językami. Wraz z powstaniem szkół pojawiło się i nauczanie języków obcych, z początku na użytek warstw wykształconych – dworów, dyplomacji, kościołów itp. Krąg uczących się i nauczających stale się powiększał. Dzieje nauczania języków obcych same w sobie mogą nam wiele powiedzieć o tym, jak zmieniało się spojrzenie na istotę języka, jak zmieniały się oczekiwania wobec szkoły w tym zakresie⁵. Wtedy też musiała zrodzić się glottodydaktyka, którą tu rozumiemy zarówno jako zestaw praktycznych umiejętności nauczania języka obcego, jak i tych umiejętności teoretyczne zaplecze. W XX wieku glottodydaktyka stała się ważną dziedziną językoznawstwa stosowanego⁶. Z oczywistych powodów najczęściej uwagi poświęcono nauczaniu języków światowych. Zainteresowanie dydaktyką nauczania języków mniej rozpowszechnionych przyszło później.

Powołując nowy, glottodydaktyczny numer „Roczników Humanistycznych”, kierujemy się przekonaniem, że w nadchodzących latach i dziesięcioleciach uczenie się i nauczanie języków obcych będzie coraz ważniejszą częścią działań edukacyjnych. By sprostać związanym z tym wyzwaniom, nie można

³ W Polsce języki sztuczne kojarzymy z Ludwikiem Zamenhofem i *esperanto* (XIX w.). Udokumentowana historia tych języków liczy jednak co najmniej 900 lat. Za jeden z najstarszych uchodzi *lingua ignota* Hildegardy z Binden. Zob. A. Okrent, *In the Land of Invented Languages*, New York 2007, s. 11. Tam też (s. 141-157) lista 500 ważniejszych języków sztucznych.

⁴ Zob. np. M. Susskin, *Paninterlingua. Powszechny język międzynarodowy*, Warszawa 1990. Esperanto było nauczane w KUL. Lektorem tego języka był Andrzej Kołakowski. Zob. S. Błacha, *Studium Języków Obcych – Lektoraty*, w: *Księga jubileuszowa 50-lecia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Praca zbiorowa wydana w rocznicę 50-lecia istnienia uczelni*, red. S. Kunowski i in., Lublin 1969, s. 259. Dodajmy, że Biblioteka Uniwersytecka KUL posiada najbogatsze zbiory esperanckie w Polsce. Zob. I. Wyszowska, T. Jędrusiak, *Dziedzictwo kulturowe Ludwika Zamenhofs – idea przeszłości czy przyszłości?*, „Turystyka Kulturowa” 2014, nr 6, s. 79.

⁵ Zob. np. M. Cieśla, *Dzieje nauki języków obcych w zarysie*, Warszawa 1974.

⁶ O wyodrębnieniu się językoznawstwa stosowanego, w tym glottodydaktyki zob. F. Grucza, *Origin and development of Applied Linguistics in Poland*, w: *Towards a History of Linguistics in Poland. From the early beginnings to the end of the 20th century*, red. E.F.K. Koerner, A. Szwedek, Amsterdam–Philadelphia 2001, s. 53-100; W. Wilczyńska, A. Michońska-Stadnik, *Metodologia badań w glottodydaktyce. Wprowadzenie*, Kraków 2010.

poprzestać na dotychczasowej wiedzy o nauczaniu języków obcych, zwłaszcza że zmieniające się warunki życia, rozwój technik audiowizualnych i narzędzi komunikacyjnych, w tym narzędzi do nauki na odległość, stawiają przed nauczycielami języków nowe wymogi, zarówno gdy chodzi o umiejętności praktyczne, jak i ich teoretyczne oswojenie.

W Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II naucza się języków obcych od czasu powołania uczelni do życia w 1918 roku. W tym okresie zmieniły się i metody kształcenia, i struktury organizacyjne odpowiedzialne za nauczanie języków obcych, zmieniały się wreszcie nauczane języki. Wszystkie te zmiany były odpowiedzią na społeczne zapotrzebowanie, wynikały z dostosowywania do ustawowych wymogów odnośnie do organizacji i poziomu kształcenia w uczelniach polskich, wreszcie w latach komunizmu były uniwersytetowi narzucane z powodów politycznych. Mamy więc prawo przypuszczać, że osiągnięcia w zakresie nauczania języków obcych zainteresują naszych kolegów z innych ośrodków naukowych w Polsce i poza jej granicami.

Trudno wyliczyć wszystkie języki, których obecnie naucza się w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. Wspomnijmy więc jedynie, że obecnie można uczyć się języków obcych, podejmując studia z zakresu filologii klasycznej (łacina, greka), neofilologii (filologia angielska, germańska, niemiecka⁷, romańska, słowiańska), sinologii (język chiński). Na wielu kierunkach studiów, nie tylko na studiach filologicznych, prowadzi się nauczanie różnych języków, czasem rzadko nauczanych i wykładanych w Polsce, które stanowią integralną część programu danego kierunku studiów, np. studenci filologii angielskiej mogą poznawać niektóre języki celtyckie (irlandzki, walijski), studenci filologii słowiańskiej mogą uczyć się języka ukraińskiego, studenci teologii mają okazję poznawać klasyczny język hebrajski oraz biblijną grekę itp.

Wreszcie, kilka tysięcy studentów KUL uczy się języków obcych na lektoratach, które organizuje i prowadzi Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych, założone w 1953 roku⁸. Głównym zadaniem Studium jest nauczanie języków obcych klasycznych i nowożytnych na różnych poziomach. Zajęcia

⁷ S. Bogaerts, *A trudny ten język belgijski?*, „Przegląd Uniwersytecki” 26(2014), nr 1 (147), s. 18; http://www.kul.pl/files/66/przeglad/PU_147_www.pdf

⁸ S. Blacha, *Studium Języków Obcych*, s. 259-262; E. Borkowska (oprac.), *Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych*, w: *Księga pamiątkowa w 75-lecie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Wkład w kulturę polską w latach 1968-1993*, red. ks. M. Rusecki, Lublin 1994, s. 640-643.

prowadzone są zarówno ze studentami stacjonarnymi, jak i zaocznymi. Część z nich ma formę *e-learningową*. Program nauczania jest zgodny z wytycznymi *Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego*. W bieżącym roku akademickim studenci mogą poznawać 7 języków nowożytnych (angielski, arabski, francuski, hiszpański, niemiecki, rosyjski, włoski), 2 języki klasyczne (łaciński, grecki) oraz w ramach zajęć fakultatywnych język chiński. Studium wspólnie z Fundacją Rozwoju Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego powołało również Akademickie Centrum Językowe, które działa na rzecz środowiska akademickiego, a także społeczności lokalnej, oferując różnego rodzaju kursy językowe (obecnie dostępne są kursy 13 języków, w tym m.in. japoński, niemiecki, norweski). Studium jest Centrum Egzaminacyjnym TELC (The European Language Certificates). Natomiast w styczniu 2015 roku rozpoczyna działalność Centrum Egzaminacyjne Języka Chińskiego HSK (*Hànyǔ Shuǐpíng Kǎoshì*).

Nauczanie języków stało się także przedmiotem naukowej refleksji podczas konferencji, które odbywają się w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Na przykład, z dawniejszych wspomnijmy o konferencji Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego *Niezwykły uczeń – indywidualne potrzeby edukacyjne w nauce języków obcych* (Lublin 6-8 września 2010 r.), której współorganizatorami były KUL i UMCS⁹. 28 maja 2012 r. Instytut Filologii Romańskiej zorganizował konferencję *Dlaczego złota rybka czasem jest czerwona. Słów kilka o różnicach kulturowych i ich znaczeniu dla nauki języków obcych*¹⁰. W czerwcu 2014 r. odbył się w KUL *II Międzynarodowy Kongres Nauczycieli Języka Francuskiego* (sprawozdanie publikujemy na stronach 166-168), a we wrześniu konferencja *Nauczanie języka polskiego jako obcego. Tradycje i innowacje*, której współorganizatorem obok Katedry Języka Polskiego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego oraz Szkoły Języka i Kultury Polskiej KUL było Stowarzyszenie „Bristol” Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego.

Katolicki Uniwersytet Lubelski odegrał i odgrywa szczególnie ważną rolę w nauczaniu języka polskiego jako obcego. W 2014 roku świętowaliśmy 40-lecie istnienia Szkoły Języka i Kultury Polskiej dla Studentów Zagranicznych. Jest to jedna z najstarszych placówek tego typu w Polsce¹¹. W organizowa-

⁹ Sprawozdanie publikuje „Neofilolog” 2011, nr 36, s. 335-336.

¹⁰ Materiały pokonferencyjne: *Różnice kulturowe a nauczanie języka obcego, czyli dlaczego złota rybka czasem jest czerwona*, red. A. Kocjan, Lublin 2013.

¹¹ Zob. K. Bajkowska, *Działalność Szkoły Letniej Kultury i Języka Polskiego KUL 1974-1989*, Lublin 2005, praca magisterska napisana pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Ry-

nych przez Szkołę kursach języka wzięło udział wielu studentów, byli wśród nich profesorowie, tłumacze, działacze instytucji kulturalnych, politycy i dyplomaci. Pod patronatem szkoły i przede wszystkim na jej potrzeby powstał ważny podręcznik do nauki języka polskiego pt. *Wśród Polaków* Brygidy Rudzkiej-Ostyn i Zofii Goczołowej¹². Jego miejsce zajmuje dziś *Polski jest cool* Ewy Piotrowskiej-Roli i Marzeny Porębskiej¹³. Równocześnie Maria Łaszkiwicz i Wiola Próchniak przygotowują podręcznik języka polskiego dla dzieci polonijnych¹⁴.

Obecni i byli pracownicy naukowcy i dydaktyczni Szkoły, a także Katedry Języka Polskiego, biorą aktywny udział w życiu naukowym, w działalności Państwowej Komisji Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego¹⁵. Wykładali bądź wykładają w uniwersytetach zagranicznych (Henryk Duda w Ottawie i w Tokio, Agnieszka Karolczuk w Toronto, Iwona Lewandowska w Paryżu, Beata Kułak w szwajcarskim Fryburgu, Wiola Próchniak w Bloomington, Agnieszka Stryjecka w Rzymie). Organizują również i prowadzą studia podyplomowe oraz kursy dokształcające w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego (drugiego) dla nauczycieli polonijnych w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie (sprawozdanie publikujemy na stronach 176-179)¹⁶. „Na polonistyce język polski to nie tylko język ojczysty”¹⁷. Od roku akademickiego 2006/2007 w Instytucie Filologii Polskiej KUL funkcjonuje specjalizacja glottodydaktyczna, w ramach której studenci filologii polskiej i wszystkich neofilologii przygotowują się do nauczania języka polskiego jako obcego. Natomiast od roku akademickiego 2013/2014 pracownicy Katedry Języka Polskiego KUL prowadzą specjalny lektorat języka polskiego dla studentów z Chin,

szarda Dzwonkowskiego SAC (mps Archiwum KUL). Zob. też C. R u t a, 40. edycja letnich kursów języka polskiego na KUL, „Przegląd Uniwersytecki” 25(2013), nr 4 (144), s. 13-14; http://www.kul.pl/files/66/przeglad/PU_144_www.pdf

¹² *Wśród Polaków. Podręcznik języka polskiego dla cudzoziemców*, cz. 1-2, Lublin 1977-1988.

¹³ *Polski jest cool. Seria do nauki języka polskiego jako obcego na poziomie A1*, Lublin 2012.

¹⁴ Tu również można mówić o pewnej tradycji. Prof. Władysław Makarski wydał bowiem przez lata *Baw się z nami. Podręcznik do nauki języka polskiego do szkół polonijnych* (cz. 1, Lublin 1999).

¹⁵ Zob. W. M a k a r s k i, *Egzamin ze znajomości języka polskiego jako obcego z perspektywy przewodniczącego komisji egzaminacyjnych*, „Języki Obce w Szkole” 2013, nr 3, s. 23-25.

¹⁶ O tych studiach zob. też: W. P r ó c h n i a k, *Komu potrzebny jest język polski, czyli KUL w Chicago. O podyplomowych studiach w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego/drugiego z elementami nauczania kultury polskiej*, „Przegląd Uniwersytecki” 25(2013), nr 4 (144), s. 15-16; http://www.kul.pl/files/66/przeglad/PU_144_www.pdf

¹⁷ Tak zatytułowała swój artykuł o polonistycznej glottodydaktyce Agnieszka Karolczuk („Przegląd Uniwersytecki” 26(2014), nr 1 (147), s. 12-13; http://www.kul.pl/files/66/przeglad/PU_147_www.pdf).

którzy w ramach umowy z Yangtze Normal University (Chángjiāng shīfàn xuéyuàn) w Chongqing studiują w KUL dziennikarstwo, zarządzanie i filologię angielską.

Powyższy, z konieczności ograniczony do wybranych kwestii, przegląd nie ma charakteru kompleksowego studium dziejów nauczania języków obcych, nauczania języka polskiego jako obcego (drugiego) czy wreszcie rozwoju glottodydaktyki w KUL. Próbujemy pokazać jedynie, że idea powołania nowego czasopisma, poświęconego akwizycji języków, nie wzięła się znikąd, lecz wynika z doświadczeń i potrzeb środowiska.

Powołując do życia 10. zeszyt „Roczników Humanistycznych”, nie zamierzamy bynajmniej wypełniać go jedynie tekstami autorstwa pracowników i współpracowników naszego Uniwersytetu. Nauka rodzi się nie tylko z własnych dociekań, ale także, a może przede wszystkim, z wymiany myśli i doświadczeń. Przedstawiając pierwszy numer pisma, zapraszamy do współpracy wszystkich zainteresowanych.

Henryk Duda
Katedra Języka Polskiego KUL